

RESEARCH

Open Access

ARAŞTIRMA

Açık Erişim

Aile Desteğinin Meslek Seçiminde Cinsiyet Rollerini ve Kariyer Kararı Yetkinliği İlişkisindeki Düzenleyici Rolü

The Moderator Role of Family Support in the Relationship of Gender Roles in the Choice of Occupation and Career Decision Self Efficacy

Elif GÖK ^{ID} & Filiz BİLGE ^{ID}

Yazar Bilgileri

Elif Gök

Uzman Psikolojik Danışman,
Akdeniz Üniversitesi, Antalya,
Türkiye

gokelif95@gmail.com

Filiz Bilge

Profesör, Hacettepe Üniversitesi,
Ankara, Türkiye

fbilge@hacettepe.edu.tr

ÖZET

Araştırmanın amacı; lise öğrencilerinde aile desteğinin, meslek seçiminde cinsiyet rolleriyle kariyer kararı yetkinliği arasındaki ilişkiyi etkileyip etkilemediğini ortaya koymaktır. Ayrıca öğrencilerin kariyer kararı yetkinlik beklentisi düzeyleri cinsiyete göre değerlendirilmiştir. Çalışma grubunda lise öğrencilerinden seçilen 691 katılımcı bulunmaktadır. Bulgular, kadınların kariyer kararı yetkinliği açısından daha yüksek puan aldıklarını göstermektedir. Ayrıca aile desteği; geleneksel cinsiyet rolleri ile kariyer kararı yetkinliği ilişkisinde düzenleyici etkiye sahip değilken, eşitlikçi cinsiyet rolleriyle kariyer kararı yetkinliği ilişkisinde düzenleyici roldedir. Bulgular, ilgili literatürle ilişkilendirilerek tartışılmış; ardından araştırmanın sınırlılıklarına, araştırmacılara ve uygulayıcılara sunulan önerilere yer verilmiştir.

Makale Bilgileri

Anahtar Kelimeler

Toplumsal Cinsiyet Rollerini
Aile Desteği
Lise Öğrencileri

Keywords

Gender Roles
Family Support
High School Students

Makale Geçmişi

Geliş: 09/01/2024

Kabul: 01/08/2024

ABSTRACT

The aim of the study is to examine how high school student's perceived family support in the choice of occupation effect to the relationship between gender roles attitudes in the choice of occupation and career decision making self-efficacy. In addition, students career decision self efficacy levels were evaluated according to gender. The study group consists of 691 participants selected from various high school students. The findings show that female high school students have higher career decision self-efficacy. In addition, while family support does not have a moderating effect in the relationship between traditional gender roles in career choice and career decision self-efficacy, it plays a moderator role in the relationship between egalitarian gender roles and career decision self-efficacy. The findings were discussed in relation to the relevant literature, the limitations of the research and various suggestions were presented.

Atf için: Gök, E., ve Bilge, F. (2024). Aile desteğinin meslek seçiminde cinsiyet rollerini ve kariyer kararı yetkinliği ilişkisindeki düzenleyici rolü. *Kariyer Psikolojik Danışmanlığı Dergisi*, 7(2), 77-96. https://doi.org/10.58501/kpdd.1416794_1

Etik Bildirim: Bu çalışma için etik onayı alınmıştır. (Hacettepe Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Etik Kurul Kararı, 01.10.2019 tarih ve 35853172-300 sayılı karar)

GİRİŞ

Genç yetişkinlerin önemli gelişim görevlerinden biri, meslek sahibi olmaktır (Arnett, 2001). Meslek sahibi olmak bireylerin mesleki ilgi, yetenek ve değerlerini tanıdıkları, bu niteliklerle kişilik özellikleri arasında ilişki kurdukları ve çeşitli kariyer kararları aldıkları uzun bir süreçtir. Bu kariyer kararlarından birisi de meslek seçimidir (Sampson vd., 1998). Türkiye’de bireylerin kariyerlerini üzerine şekillendirecekleri bir mesleği seçtikleri dönem lisede öğrenim gördükleri, üniversite sınavına hazırlandıkları senelere denk düşmektedir. 14-18 yaşları arasındaki lise öğrencileri Piaget (1977)’in kuramında soyut işlemlerin geliştiği dönem olan ergenlik döneminde olmaktadır. Soyut işlem becerilerinin geliştiği bu dönemde, bireylerde problem çözme ve planlama becerileri görülmeye başlamaktadır. Dolayısıyla bu yaş dönemindeki öğrencilerde meslek seçmenin kritik bir yaşam görevi olduğu ve meslek seçmede soyut işlem becerilerinin oldukça önem taşıdığı görülmektedir. Meslek seçimi söz konusu olduğunda sıkça araştırılan kavramlardan biri olarak yetkinlik beklentisi kavramı göze çarpmaktadır. Yetkinlik beklentisi bireylerin spesifik bir davranışa yönelik yapabileceklerine duyduğu inançtır (Bandura, 1977). Kariyer ve/veya meslek seçmede yetkinliği ifade eden kavram ise kariyer kararı yetkinlik beklentisidir. Bu kavram yetkinlik beklentisinin spesifik olarak kariyer seçmeye odaklanmış bir versiyonudur. Kariyer kararı yetkinlik beklentisi bireylerin kariyer kararı vermede kendilerini ne derece yeterli algıladıklarını ifade etmektedir (Lent vd., 1994). Kariyer kararı yetkinlik beklentisinin bireylerin kendilerine yönelik genel bir değerlendirmesini karşılayan benlik saygısı kavramına kıyasla kariyer kararı vermeyi incelemekte daha kullanışlı olabileceği ifade edilmektedir (Betz ve Klein, 1996). Genç yetişkinlerin bir gelişim görevi olan meslek sahibi olmada lise yıllarında aldıkları bir kariyer kararı olan meslek seçme önemlidir ve bu dönemde bireylerde gelişen soyut işlem becerileri ile spesifik olarak kariyer kararı vermeye odaklanmış yetkinlik beklentisi gibi değişkenlerin belirginleşmesi bireyleri meslek sahibi olma gelişim görevine hazırlamaktadır.

Kariyer kararı yetkinlik beklentisi, yakınsal ve distal olarak adlandırılacak iki ayrı faktör kategorisinde ayrılmış (Turner ve Lapan, 2002) çeşitli değişkenlerden etkilenmektedir. Bu değişkenlerden yakınsal olanlar; ırk, cinsiyet, sağlık/engel durumu, etnisite olarak sıralanmaktayken distal değişkenler, aile, arkadaş ve öğretmen desteğini ifade etmektedir. Bu çalışmada yakınsal faktörlere dahil edilebilecek toplumsal cinsiyet rolleri ve distal faktörlerden aile desteği ele alınacaktır. Bireylerin toplumsal cinsiyetlerinin kariyer kararı yetkinliğini etkilemesini destekleyen şekilde Hackett ve Betz (1981)’in çalışmasında erkeklerin kariyer kararı yetkinlikleri mesleklere göre önemli bir farklılaşma göstermemektedir. Ancak kadın üniversite öğrencilerinin kariyer kararı yetkinliği, geleneksel olarak erkek cinsiyetine atfedilen mesleklerde düşük, geleneksel olarak kadın cinsiyetine atfedilen mesleklerdeyse daha yüksektir. Betz ve Hackett (1981)’a göre cinsiyet rolleri temelinde toplumsallaşma süreçleri kariyer yetkinliğini meslekten mesleğe farklı olarak da olsa etkilemektedir. Bireylerin kariyer gelişimleri, bağlamdan etkilenmektedir. Toplumumuzda Gün (2018), bireycilik düzeyinin kariyer değerleri ve kariyer kararı yetkinliği ilişkisinde aracı rol oynadığını belirtmektedir. Sawitri vd. (2013) de; kolektivist kültürlerde aile desteğinin kariyer kararı yetkinliğiyle, kariyer hedeflerine göre istatistiksel açıdan daha güçlü bir şekilde ilişkili olduğunu bulmuşlardır. Kariyer gelişiminde etkili olan benlik saygısı ve kariyer kararı yetkinliği değişkenleri içsel; bireyin içinde yaşadığı kültür ve aile dışsal faktörlere örnek oluşturmaktadır. Ayrıca aile desteği Akosah-Twumasi vd. (2018) tarafından kişilerarası bir faktör olarak belirtilmektedir. Akosah-Twumasi vd. (2018)’ye göre, ergenlik dönemindeki bireylerden daha kolektivist kültürlerde yaşayanlar kariyer seçmede ailelerin beklentilerine bireyci kültürlerle kıyasla daha fazla önem vermektedirler. Türkiye’nin de Batı toplumlarına kıyasla daha kolektivist ve aileci özellikler taşıdığı bilinmektedir (Kağıtçıbaşı, 2006; Spierings, 2015). Destekleyen şekilde

Türkiye’de karar verme stillerinin incelendiği bir çalışmada, öğrencilerin en sık olarak aileye bağımlı karar verme stilini kullandıkları belirlenmiştir (Bacanlı ve Sürücü, 2006). Dolayısıyla lise öğrencilerinin meslek seçimlerinde aile desteğinin etkili olduğu düşünülebilir.

Kariyer psikolojik danışmanlığı alanında bireylerin meslek seçimini yaparken nasıl süreçlerden geçtikleri merak edilen ve sıkça araştırılan bir konudur. Konu ile ilgili kuramlar; özellik-faktör, psikodinamik, gelişimsel, sosyal bilişsel ve post modern kuramlar olarak sınıflandırılabilir (Yeşilyaprak, 2019). Bu çalışmada, sosyal bilişsel kariyer kuramı temel alınmıştır (Lent vd., 1994). Bu kuramda bireylerin kişisel özelliklerinin ve buldukları çevrenin meslek kararı almalarında etkili olduğu savunulmaktadır. Bazı araştırmacılar; çevresel faktörlerin etkisini kabul etmekle beraber, bireysel etkenleri daha müdahale edilebilir olarak değerlendirmeleri nedeniyle çalışmaya daha uygun bulmaktadırlar (Blustein, 1989; Lent vd., 1994). Bu görüşün ardında Bandura’nın (1977) sosyal öğrenme kuramı yatmaktadır. Kuramın temelini karşılıklı üçlü nedensellik ilkesi oluşturur. Buna göre bireysel faktörler, çevresel faktörler ve davranışlar birbirlerini karşılıklı olarak etkilemektedir. Bandura (1977), bireysel faktörler değiştiğinde bunun karşılıklı üçlüyü etkileyerek davranışı değiştirebileceğini vurgulamaktadır. Bireysel faktörlerden yetkinlik beklentisi kariyer kararı verme konusunda sıkça çalışılan kavramlardan biridir. Bu kavram, akademik açıdan performansın ve kariyer kararı vermenin önemli belirleyicilerindedir. Bandura’nın (1986) tanımına göre yetkinlik beklentisi belirli bir davranışın gerçekleştirebileceğine ilişkin bireyin kendisine duyduğu inançtır. Kuramcı; belirli bir alana özgü olan yetkinlikle, bireyin kendisiyle ilgili genel bir değerlendirmesini ifade eden benlik saygısının ilişkili olmayabileceğini düşünmektedir. Kariyer kararı yetkinliğiyle benlik saygısı arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir ilişki olduğunu ifade etmekteyse de Betz ve Klein (1996)’a göre yetkinlikle; çeşitli mesleklerde yetkin olma ilişkisi, benlik saygısından istatistiksel açıdan daha güçlüdür. Bulgular, kariyer alanında yetkinlik beklentisinin benlik saygısına kıyasla daha kullanışlı olabileceğine işaret etmektedir.

Kariyer kararı yetkinlik beklentisi (KKYB) kavram olarak ilk kez Lent vd. (2002) tarafından kuramsal olarak açıklanmıştır. KKYB bireylerin kendilerini kariyer kararı verme alanında yeterli hissetme düzeylerini ifade etmektedir. Araştırmacılara göre lise öğrencilerinin meslek seçimlerinde yetkinlik beklentisinin yanı sıra ilgiler, hedefler ve sonuç süreçleri etkilidir. Dolayısıyla bu kuramda yetkinliğin ve sonuç beklentilerinin kariyer ilgilerini etkilediği görülmektedir. İlgi de meslek seçmede önemli bir değişkendir. Literatür incelendiğinde, kariyer kararı yetkinliği mesleki ilgiler (Nauta ve Kahn, 2007), sonuç beklentileri (Abe vd., 2021; Patton ve Creed, 2007), mesleki kimlik (Gushue vd., 2006); kariyer engelleri (Eryılmaz ve Kara, 2018) ve kariyer kararsızlığı (Öztemel, 2012; Taylor ve Popma, 1990) gibi kariyer kavramlarıyla ilişkilendirilmiştir. Bu kavramı cinsiyete (Chungs, 2002; Gianakos, 2001) ve etnisiteye (Chungs, 2001) göre ele alan araştırmalara da rastlanmaktadır. Abe vd. (2021), STEM öğrencileriyle yaptığı çalışmada kariyer kararı yetkinlik beklentisinin sonuç beklentilerini yordadığını ifade etmektedir. İlgili bir başka değişken olan kariyer kararı verme güçlüğü üzerine Bandura (1977); yetkinlik beklentisinin bir göstergesi olarak bireyin bir davranışı sergilerken karşılaştığı güçlüklerle yüzleşmesi ve baş etmesini vurgulamaktadır. Bu nedenle kariyer kararı yetkinlik beklentisi ile kariyer kararı verme güçlükleri arasındaki ilişki alanda sıkça araştırılan bir konu olmuştur (Chuang vd., 2020; Duru, 2019, Mutlu, 2011). Duru (2019) lise öğrencileriyle yaptığı çalışmada kariyer kararı verme güçlüklerinin kariyer kararı verme yetkinlik beklentisini negatif ve orta düzeyde yordadığını ortaya koymuştur. Kariyer kararı yetkinliğine ilişkin kariyer danışmanlığı uygulamalarını konu edinen deneysel araştırmalar da vardır (Eşkisü vd., 2018; Glessner vd., 2017). Eşkisü vd. (2020), üniversite öğrencileriyle yaptıkları çalışmalarında sosyal bilişsel kariyer kuramına dayanan bir psiko eğitim programı hazırlamışlar ve bu psiko eğitimin üniversite öğrencilerinin kariyer kararı yetkinlik beklentilerini ve mesleki sonuç beklentilerini deney grubu lehine artırdığını ifade etmişlerdir. Benzer bir

araştırma olan Glessner vd. (2017)'nin çalışmasında çalışma grubu olarak ortaokul öğrencileri belirlenmiş ve bu çalışmada da uygulanan müdahale programına katılan bireylerin üniversite ve kariyer yetkinlikleri katılmayanlara kıyasla daha yüksek bulunmuştur.

Park vd. (2018), üniversite öğrencilerinde benlik saygısıyla kariyer kararı yetkinliğinin pozitif ilişkili olduğunu belirtmektedirler. Bu iki değişkenle yapılan çalışmalarda benzer bulgular bulunmuştur (Choi vd., 2011; Mert vd., 2019). Koumoundourou vd. (2011); temel benlik değerlendirmesi değişkeniyle ergenlerde yaptıkları çalışmalarında, kadınların benlik değerlendirmelerinin mesleki kimliklerini doğrudan ve kariyer kararı yetkinliği aracılığıyla etkilediğini bulmuşlardır. Erkeklerde ise bu ilişki sadece kariyer kararı yetkinliği modelde varken ortaya çıkmaktadır. Çalışmanın bulguları kariyer gelişiminde kadın öğrencilerde benlik saygısının da erkeklerden farklı olarak etkili olabileceğini düşündürmektedir. Literatür incelendiğinde kariyer kararı verme yetkinlik beklentisinde cinsiyete göre farklılık bulunup bulunmadığının sıkça araştırıldığı görülmektedir. Chen vd. (2021), lise öğrencileriyle yaptıkları çalışmalarında erkek öğrencilerin kadınlara kıyasla daha yüksek kariyer kararı yetkinlik beklentisi ve kariyer keşfi düzeyine sahip olduklarını ortaya koymuşlardır. Choi vd. (2012); yaptıkları meta-analizde cinsiyetin kariyer kararı yetkinliğinin belirleyicilerinden biri olmadığını saptamışlardır. Mesleki ilgileri mühendislik alanında olduğunu belirten öğrencilerle yapılan çalışmalarında Lent vd. (2005), kariyer hedeflerinin cinsiyete göre istatistiksel açıdan anlamlı bir şekilde farklılaşmamaktadır.

Bireylerin ilgi ve yetkinlikleri bir alanda yüksekse cinsiyete göre hedeflerinde bir farklılığın olmadığı görülmektedir (Hackett ve Betz, 1981). Öte yandan ilgilerin cinsiyetlere atfedilen toplumsal cinsiyet rollerine göre farklılaşabileceği düşünülebilir. Buna benzer olarak Hackett ve Betz (1981)'in çalışmasında erkeklerin kariyer kararı yetkinlikleri mesleklere göre önemli bir farklılaşma göstermemektedir. Ancak kadın üniversite öğrencilerinin kariyer kararı yetkinliği, geleneksel olarak erkek cinsiyetine atfedilen mesleklerde düşük, geleneksel olarak kadın cinsiyetine atfedilen mesleklerdeyse daha yüksektir. Betz ve Hackett (1981)'a göre cinsiyet rolleri temelinde toplumsallaşma süreçleri kariyer yetkinliğini meslekten mesleğe farklı olarak da olsa etkilemektedir. Hackett ve Betz (1981)'in konuyla ilgili araştırmasından daha güncel bir çalışmada Uitto (2014), 16-19 yaşları arasında bulunan lise öğrencilerinin biyolojiyle ilişkili mesleklere yönelik olarak yetkinlik beklentilerini cinsiyete göre incelemiştir. Bulgular, kadın öğrencilerin biyoloji dersine yönelik ilgilerinin ve yetkinliklerinin daha yüksek, fizik ve coğrafyada ise daha düşük olduğunu göstermektedir. Araştırmacı bulguları, toplumsal cinsiyet kalıp yargılarının ve düşük yetkinlik beklentisinin biyolojiyle ilişkili mesleklere yönelik tutumları etkilediği şeklinde yorumlamıştır. Hackett ve Betz'in (1981) çalışmasına benzer Türkiye'de ise Özyürek (2002), katılımcıların kariyer kararı yetkinlikleriyle yetenek düzeyleri arasındaki ilişkileri cinsiyete göre incelemiştir. Bu çalışmada kız öğrencilerin matematik yetkinlik beklentilerinin üniversite sınavında önemli bir değişken olduğu, yetkinlik beklentisi ile sonuç beklentileri ve performans arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir ilişki bulunduğu görülmektedir. Mendez ve Crawford (2002)'a göre, ergenlik dönemindeki özel yetenekli öğrencilerden kızlar erkeklere nazaran daha çok türden mesleğe ilgi göstermektedir. Yanı sıra sözü edilen bulgulara göre, kızlar erkek öğrencilere kıyasla daha yüksek oranda geleneksel açıdan cinsiyetleriyle örtüşmeyen mesleklere ilgilidir. Sonuçlar özel yetenekli erkek öğrencilerin kızlara kıyasla cinsiyet rolleri kalıp-yargılarından daha olumsuz etkilendiğine işaret etmektedir. Lease (2003)'ye göre de eşitlikçi tutumda olan erkekler geleneksel tutumdakilere kıyasla daha yüksek oranda toplum tarafından kadın cinsiyetine atfedilen mesleklere yönelmektedirler.

Turner vd. (2004) çalışma grubunu ortaokul öğrencilerinin oluşturduğu çalışmalarında ebeveyn desteği ile kariyer ilgisinin doğrudan ilişkili olduğunu bulmuşlardır. Nota vd. (2007), lise öğrencilerinde; Metheny ve

McWhirter (2013) da üniversite örnekleminde algılanan aile desteğinin kariyer kararı yetkinliğiyle istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki gösterdiğini belirtmektedirler. Polat vd., (2021)'ne göre ise lise öğrencilerinin meslek seçmelerine özgü algıladıkları aile desteği, kariyer kararı yetkinliğiyle ilişkilidir. Literatürde benzer sonuçlara sahip başka araştırmalar bulunmaktadır (Mert vd., 2019; Aşık ve Akgül, 2022). Song'a (2001) göre üniversite öğrencilerinde eşitlikçi cinsiyet rolü tutumuna sahip olmak ve anne ile sağlıklı ilişki kurabilmek, kariyer hedeflerini belirlemede etkili olmaktadır. Araştırmada katılımcıların kariyer gelişimlerinde cinsiyet rolü tutumları ve kendi cinsiyetlerinden rol modellerin varlığı etkili bulunmuştur. Bir başka araştırmada BarNir vd. (2011), kadınların yetkinlikleri üzerinde rol modellerin erkeklere kıyasla daha etkili olduğunu ve bunun girişimci kariyer kararlarıyla ilişkisini ortaya koymuşlardır. Yanı sıra Gushue ve Whitson'a (2006) göre kadın lise öğrencilerinde eşitlikçi cinsiyet rolü tutumları arttıkça kariyer kararı yetkinliği de artmakta ve bu ilişki kariyer hedeflerine yansımaktadır. Liu vd. (2014) de; STEM alanlarına yönelik yetkinlik inancını arttırmak amacıyla kadın lise öğrencilerinin toplumsal cinsiyet rolü tutumlarına yönelik yapılacak geliştirmelerin yetkinliği olumlu yönde etkileyeceğini bulmuşlardır. Görüldüğü gibi araştırmaların sonuçları toplumsal cinsiyet rolleriyle kariyer kararı yetkinliğinin ilişkili olduğuna işaret etmektedir. Yanı sıra Jacobs vd. (2006); ailelerin cinsiyetlere göre mesleki beklentilerinin, katılımcıların mesleki beklentilerini ve seçimlerini istatistiksel açıdan anlamlı biçimde yordadığını bulmuşlardır.

Meslek seçimlerine yönelik cinsiyet rolü tutumları, aile desteği ve kariyer kararı yetkinliği ilişkisini lise örnekleminde inceleyen sınırlı sayıda araştırma vardır. Öte yandan öğrencilerin kariyer kararı vermelerinde toplumsal cinsiyet rolü tutumlarının ve aile desteğinin ayrı ayrı etkili olduğu görülmektedir. Araştırmada kariyer kararı vermede yetkinlik beklentisini yordayan yakınsal (Turner ve Lapan, 2002) bir değişken olarak toplumsal cinsiyet rolü tutumlarının kariyer kararı yetkinlik beklentisini yordadığı bilinmekte (Hackett ve Betz, 1981; Uitto, 2014) ve bu ilişkiyi distal bir değişken olan aile desteğinin etkilediği düşünülmektedir (Jacobs vd., 2006). Aralarında beklenen ilişkiler nedeniyle bu değişkenler mevcut araştırma kapsamına alınmıştır. Araştırmanın amacı lise öğrencilerinde aile desteğinin meslek seçiminde toplumsal cinsiyet rolü tutumları ile kariyer kararı yetkinliği ilişkisinde nasıl rol aldığı incelenmesidir. Aşağıda bu probleme yönelik araştırmanın alt problemleri verilmiştir:

1. Lise öğrencilerinde meslek seçiminde cinsiyet rolü tutumları, kariyer kararı yetkinliğini yordamakta mıdır?
2. Lise öğrencilerinde aile desteği, meslek seçiminde cinsiyet rolü tutumları ve kariyer kararı yetkinliği ilişkisinde düzenleyici rol oynamakta mıdır?
3. Lise öğrencilerinde kariyer kararı yetkinliği cinsiyete göre farklılaşmakta mıdır?

YÖNTEM

Araştırma Modeli

Lise öğrencilerinin meslek seçimlerinde toplumsal cinsiyet rolü tutumları ile kariyer kararı yetkinlikleri arasındaki ilişkide aile desteğinin nasıl rol oynadığının ve cinsiyete göre kariyer kararı yetkinliğinin incelenmesinin amaçlandığı araştırmada ilişkisel tarama modeli kullanılmıştır. Bu modelde iki veya daha fazla değişken arasındaki ilişkilerin belirlenmesi amaçlanmaktadır (Karasar, 2018).

Çalışma Grubu

Araştırmacının ihtiyaç duyduğu örneklem büyüklüğüne ulaşabilmesi için en elverişli örnekleme yöntemi olan uygun örneklemin (Büyüköztürk vd., 2020) kullanıldığı çalışmaya İstanbul'da bulunan çeşitli liselerde öğrenim gören toplam 750 lise öğrencisi katılmıştır. Örnekleme yöntemi seçilirken araştırmacının

izin açısından sorun yaşamayacağı okullardaki öğrencileri katılımcı olarak belirlemesi göz önünde bulundurulmuştur. Katılımcılardan 384'ü kadın (55.6%) 307'si erkektir (44.4%). 221 katılımcı 9. sınıf öğrencisi (32%); 170'i 10 (24.6%), 150'si 11 (21.7%) ve 150'si de 12.sınıftadır (21.7%). Katılımcılardan çoğunun anne eğitim düzeyi ilköğretimdir. İlköğretim mezunu annelerin sayısı 348 iken (51.5%); 179 kişi lise (26.5%), 149 kişi üniversite mezunudur (22%). Katılımcıların 288'inin babaları ilköğretim mezunu iken (41.7%); 229'u lise (33.1%) ve 169'u üniversite mezunudur (24.5%). Araştırmada uygun örnekleme yöntemi kullanılması göz önünde bulundurularak çalışma grubunun evreni daha iyi yansıtabilmesi için veri toplanan ilçelerin sosyoekonomik düzey açısından farklılık göstermesine dikkat edilmiştir. İstanbul ilinin farklı yaşam kalitesi indekslerine sahip (Şeker, 2015) dört ilçesinden veri toplanmıştır. Katılımcılardan 36'sının yanıtları eksik veriler nedeniyle çalışma grubundan çıkartılmıştır. Bununla birlikte yüzde elliden fazlası cevaplanmış 54 formun eksik maddeleri t-testi ile kontrol edildikten sonra eksik maddeler ortalama puanla doldurularak çalışma grubuna dahil edilmiştir (Hair vd., 2010). Mertler ve Reinhart (2017)'a göre büyük örneklemlerde ($n > 100$) tek yönlü uç değerler -4 ile +4 arasında incelenebilmektedir. Ayrıca Mahalanobis katsayısı hesaplanarak çift yönlü uç değerler belirlenmelidir. Bu bilgilere dayanarak veri seti incelendiğinde tek yönlü uç değer olarak bulunan 6 kişinin ve çift yönlü uç değer olarak bulunan 17 kişinin bilgileri analiz öncesinde ayıklanmıştır. Sonuç olarak araştırmanın çalışma grubunu 691 lise öğrencisi oluşturmaktadır.

Etik Bildirim

Hacettepe Üniversitesi Etik Komisyonu'ndan gerekli izinler alınmıştır.

Etik Kurul Adı: Hacettepe Üniversitesi Etik Komisyon Kurulu

Onay Tarihi: 01/10/2019

Onay Belge Numarası: 35853172-300

Kullanılan Ölçekler

Kişisel Bilgi Formu. Katılımcıların cinsiyetleri, sınıf düzeyleri, sosyoekonomik düzeyleri ve anne-baba eğitim durumları hakkında bilgi toplanmıştır.

Meslek Seçiminde Toplumsal Cinsiyetin Rolü Ölçeği (MSTCRÖ). Gökçen ve Büyükgöze-Kavas (2018) tarafından geliştirilen ölçek toplam 17 maddeden oluşmaktadır. Bu alt boyutlar, "Geleneksel" ve "Eşitlikçi" olarak adlandırılmaktadır. "Geleneksel" boyutta on madde, "Eşitlikçi" alt boyutta yedi madde bulunmaktadır. Ölçeğin "Teknolojik bilgi ve beceri gerektiren meslekler erkekler için daha uygundur.", "Kadınların yarım günlük işlerde çalışmaları daha uygundur." gibi maddeleri bulunmaktadır. Ölçeğin yapı geçerliği açıklayıcı ve doğrulayıcı faktör analizi ile sağlanmıştır. Ölçek, toplam varyansın % 50'sini açıklamakta; doğrulayıcı faktör analizinden elde edilen uyum iyiliği istatistiklerinin [$\chi^2 = 257.666$, $df = 118$, $\chi^2/sd = 2.18$, $GFI = .94$, $CFI = .95$, $RMSEA = .049$, $SRMR = .040$] olduğu görülmektedir. Ölçeğin Cronbach Alfa katsayısı "Geleneksel" boyut için .88 ve "Eşitlikçi" boyutta .77'dir. Ölçeğin tümünün güvenilirlik katsayısı ise .89'dur.

Bu araştırmada ise ölçeğin Cronbach Alfa katsayıları yeniden hesaplanmış; "Geleneksel" boyut için .87, "Eşitlikçi" boyutta .72 olarak bulunmuştur.

Meslek Seçiminde Aile Desteği Ölçeği (MSADÖ). Şeker ve Kaya (2018) tarafından geliştirilen ölçek, iki faktör ve toplam on sekiz maddeden oluşmaktadır. Bu faktörler ölçek makalesinde, "Kabul ve Cesaretlendirme" ve "Bilgilendirme" olarak yer almaktadır. "Kabul ve Cesaretlendirme" boyutu 12, "Bilgilendirme" boyutu 6 maddedir. Ölçeğin "Ailem meslek seçimim ile ilgili aldığım kararları uygulama

konusunda beni destekler.”, “Meslek seçiminde yaşadığım güçlükleri ailemle rahatlıkla konuşabilirim.” gibi maddeleri bulunmaktadır. Ölçek, toplam varyansın % 51.66’sını açıklamakta (Şeker ve Kaya, 2018), doğrulayıcı faktör analizinden edinilen uyum iyiliği istatistiklerinin [$\chi^2 = 317.619$, $\chi^2/sd = 2.37$, CFI = .91, IFI = .91, RMSEA = .08, SRMR = .07] olduğu görülmektedir. Ölçeğin Cronbach alfa katsayıları “Kabul ve Cesaretlendirme” boyutu için .92, “Bilgilendirme” boyutta .86 olarak bulunmuştur. Ölçeğin tümünün güvenilirlik katsayısı .93’tür.

Bu çalışmada ölçeğin Cronbach alfa katsayıları yeniden hesaplanmış; tümünün güvenilirlik katsayısı .92 iken, “Kabul ve Cesaretlendirme” boyutunda .91 ve “Bilgilendirme” için .86 olarak bulunmuştur.

Kariyer Kararı Yetkinlik Beklentisi Ölçeği – Kısa Formu (KKYBÖ-KF). Betz ve Luzzo (2005) tarafından geliştirilen ölçek beş alt boyut ve toplam 25 maddeden oluşmaktadır. Ölçek Türkçe’ye Işık (2010) tarafından uyarlanmıştır. Alt boyutlar; “Kendini Doğru Bir Şekilde Değerlendirme”, “Mesleklerle İlgili Bilgi Toplama”, “Hedef Belirleme”, “Plan Yapma” ve “Problem Çözme” olarak sıralanmaktadır. Ölçeğin öğrencilerin; “İlgilendiğiniz alanda kendinize bir bölüm seçebilme”, “Tercih ettiğiniz yaşam stiline uygun bir kariyer seçebilme” gibi alanlarda yetkinliklerini ölçen maddeleri bulunmaktadır. Ölçeğin tümü; toplam varyansın % 49’unu açıklamakta, doğrulayıcı faktör analizinden elde edilen uyum iyiliği istatistiklerinin [$\chi^2 = 336.73$, $\chi^2/sd = 1.37$, GFI = .90, CFI = .90, RMSEA = .048, SRMR = .078] olduğu görülmektedir. Ölçeğin toplam güvenilirlik katsayısı .88’dir.

Bu çalışmada Cronbach alfa katsayıları tekrar hesaplanmış, tümünde güvenilirlik katsayısı .90; “Kendini Doğru Bir Şekilde Değerlendirme”de .73; “Mesleklerle İlgili Bilgi Toplama”de .61; “Hedef Belirleme” için .75; “Plan Yapma” için .73 ve “Problem Çözme”de .70’tir.

İşlem

İstanbul’un 4 ilçesinde yer alan 6 lise belirlenmiş, liselerin idarecilerine Bilgilendirilmiş Gönüllü Olur Formu-Veli sunulmuştur. Verilerin toplanması için planlama telefon görüşmeleriyle tasarlanmıştır. Katılımcıların her sınıf düzeylerinden öğrencilerden seçilmesine özen gösterilmiştir. Katılımcılar anket formlarından önce Bilgilendirilmiş Gönüllü Olur Formu-Öğrenci’yi yanıtlayarak gönüllülüklerini beyan etmişlerdir.

Veri Analizi

Araştırmanın analizi SPSS 22 programı kullanılarak gerçekleştirilmiştir. Araştırmanın lise öğrencilerinde meslek seçiminde cinsiyet rolü tutumlarının kariyer kararı yetkinliğini yordayıp yordamadığına ilişkin problemi için basit regresyon kullanılmıştır. Katılımcıların aile desteğinin cinsiyet rolü tutumları ile kariyer kararı yetkinliği ilişkisinde moderatör rolüne ilişkin problem, aile desteğinin yukarıdaki regresyon modeline moderatör değişken olarak eklenerek incelenmiştir. Howell (2013)’a göre bağımsız ve bağımlı değişken ilişkisinin yönünü veya şiddetini değiştiren değişkene moderatör değişken denmektedir.

Bir diğer problem olan kariyer kararı yetkinliğinin cinsiyete göre farklılaşmasının istatistiksel açıdan anlamlı olup olmadığını incelemek için bağımsız örneklem t-testi kullanılmıştır. Etki büyüklükleri için Cohen d hesaplanmıştır.

Yapılan analizlerden önce bağımsız değişkenler standart puana dönüştürülmüştür (Aiken vd., 1991). Normallik varsayımını karşılamak için değişkenlerin çarpıklık ve basıklık katsayıları incelenmiştir. İlgili değerler Tablo 1’de verilmiştir.

Tablo 1. Ortalama, Standart Sapma ile Çarpıklık ve Basıklık Katsayıları

Ölçek	N	X	SS	Ç.K.	B.K.
KKYBÖ-KF	691	95.67	15.01	-.16	-.38
MSTCRÖ-Geleneksel	691	17.37	8.10	1.13	.33
MSTCRÖ-Eşitlikçi	691	30.09	4.16	-.79	.01
MSADÖ	691	70.84	19.96	-.76	.19

Not. KKYBÖ-KF (Kariyer Kararı Yetkinlik Beklentisi Ölçeği-Kısa Formu/25-125), MSTCRÖ-Geleneksel (Meslek Seçiminde Toplumsal Cinsiyet Rolü Ölçeği-Geleneksel Boyutu/10-50), MSTCRÖ-Eşitlikçi (Meslek Seçiminde Toplumsal Cinsiyet Rolü Ölçeği-Eşitlikçi/7-35), MSADÖ (Meslek Seçiminde Aile Desteği Ölçeği/18-90)

Ölçekler için Tablo 1’i altında verilen aralıklarda puanlama yapılmıştır. KKYBÖ-KF, MSTCRÖ-Eşitlikçi ve MSADÖ’nin çarpıklık ve basıklık katsayılarının $[-1+1]$ arasında olduğu görülmektedir. Veri seti normal dağılımdan aşırı sapma göstermemektedir (Tabachnick ve Fidell, 2013). MSTCRÖ-Geleneksel’de ise çarpıklık katsayısının +1’den yüksek olduğu görülmektedir ($\text{Çarpıklık}_{\text{MSTCRÖ-Geleneksel}}=1.13$). MSTCRÖ-Geleneksel değişkeni karekök yöntemiyle dönüştürülmüş (Schumacker ve Lomax, 2016), analizler yapılırken dönüştürülmüş çarpıklık değeri olan .85 kullanılmıştır. Bu koşulda basıklık değeri -.37 bulunmuştur. Levene homojenlik testinin sonuçları kabul edilebilir düzeydedir ($p>.05$). Çoklu bağlantı problemi için de değişkenlerin korelasyonları hesaplanmıştır.

Tablo 2. Değişkenlerin Korelasyonları

	KKYBÖ	MSTCRÖ-Geleneksel	MSTCRÖ-Eşitlikçi	MSADÖ
KKYBÖ	1			
MSTCRÖ-Geleneksel	-.204**	1		
MSTCRÖ-Eşitlikçi	.366**	-.592**	1	
MSADÖ	.485**	-.241**	.631**	1

Not. KYBÖ (Kariyer Kararı Yetkinlik Beklentisi Ölçeği); MSTCRÖ(Meslek Seçiminde Toplumsal Cinsiyet Rolü Ölçeği); MSADÖ(Meslek Seçiminde Aile Desteği Ölçeği) ** $p < .01$

Tablo 2’de görüldüğü gibi değişkenlerin korelasyonları düşük ve orta düzeydedir. Bağımsız değişkenler için bulunan VIF değeri incelendiğinde de çoklu bağlantı problemi olmadığı görülmüştür ($VIF_{\text{(MSTCRÖ-Geleneksel)}}=1.61$; $VIF_{\text{(MSTCRÖ-Eşitlikçi)}}=2.52$; $VIF_{\text{(MSADÖ)}}=1.74$). Bağımsız değişkenler için bulunan VIF değerinin 10’dan küçük olması değişkenler arasında çoklu bağlantı problemi olmadığını göstermektedir (Albayrak, 2005; Mertler ve Vannatta, 2005).

BULGULAR

Meslek Seçiminde Cinsiyet Rolü Tutumlarının Kariyer Kararı Yetkinliğini Yordaması

“Lise öğrencilerinde meslek seçiminde cinsiyet rolü tutumları, kariyer kararı yetkinliğini yordamakta mıdır?” problemi için ölçeğin “ Geleneksel” ve “Eşitlikçi” boyutlarından elde edilen puanlar kullanılmıştır. “MSTCRÖ-Geleneksel” boyuta ilişkin regresyon sonuçları Tablo 3’te verilmiştir.

Tablo 3. MSTCRÖ-Geleneksel’in KKYBÖ’yü Yordamasına İlişkin Regresyon Analizi

Model	Değişkenler	B	t	SE	p	R ²
	Sabit	102.33		1.32	.00	
1	MSTCRÖ-Geleneksel	-.37	-5.46	.06	.00**	.04

Not. F= 29.83; $p<.00$. MSTCRÖ (Meslek Seçiminde Toplumsal Cinsiyet Rolü Ölçeği); ** $<.01$

Tablo 3, katılımcıların “MSTCRÖ-Geleneksel” puanlarının kariyer kararı yetkinliklerini negatif ve istatistiksel açıdan anlamlı şekilde yordadığını göstermektedir ($\beta = -.37, t = -5.46; p < .05$). “MSTCRÖ-Geleneksel”, lise öğrencilerinde kariyer kararı yetkinliğinin %4’ünü ($R^2=.04$) açıklamaktadır.

Katılımcıların “MSTCRÖ-Eşitlikçi” puanlarının kariyer kararı yetkinliklerini pozitif ve istatistiksel açıdan anlamlı şekilde yordadığı Tablo 4’te incelenebilmektedir ($\beta = 1.32, t = 10.33; p < .05$). “MSTCRÖ-Eşitlikçi”, lise öğrencilerinde kariyer kararı yetkinliğinin %13’ünü ($R^2=.13$) açıklamaktadır.

Tablo 4. MSTCRÖ-Eşitlikçi’nin KKYBÖ’yü Yordamasına İlişkin Regresyon Analizi

Model	Değişkenler	B	t	std	p	R ²
1	Sabit	55.95		3.87	.00	
	MSTCRÖ-Eşitlikçi	1.32	10.33	.12	.00**	.13

Not. F= 81.20; p<.00. MSTCRÖ (Meslek Seçiminde Toplumsal Cinsiyet Rolü Ölçeği); **<.01

Aile Desteğinin Meslek Seçiminde Cinsiyet Rolü Tutumları ile Kariyer Kararı Yetkinlik İlişkisinde Moderatör Rolüne İlişkin Bulgular

Tablo 5 incelendiğinde regresyon modelinin sonuçları aile desteğinin MSTCRÖ-Geleneksel ile kariyer kararı yetkinliği ilişkisinde moderatör role sahip olmadığı görülmektedir ($B = -.67, t = -1.08, p > .05$).

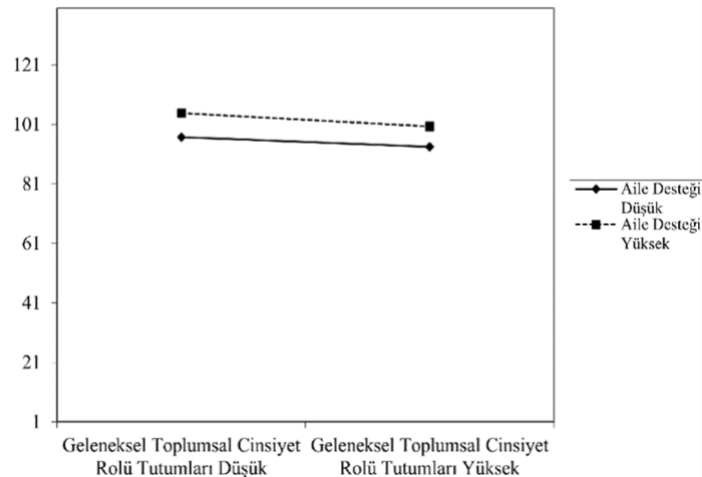
Tablo 5. MSTCRÖ-Geleneksel ile KKYBÖ İlişkisinde Aile Desteğinin Rolü

Model	Değişkenler	B	t	std	p	R ²
1	Sabit	95.11	184.23	.51	.00	.24
	MSTCRÖ-Geleneksel	-1.56	-2.79	.56	.00**	
	Aile Desteği	7.44	13.53	.55	.00**	
	MSTCRÖ-Geleneksel*Aile Desteği	-.67	-1.08	.62	.28	

Not. STCRÖ(Meslek Seçiminde Toplumsal Cinsiyet Rolü Ölçeği); **<.01

Aşağıda verilen Şekil 1; aile desteği çok olan katılımcıların kariyer kararı yetkinliklerinin az olanlara kıyasla daha yüksek düzeyde olduğunu göstermektedir. Öte yandan aile desteği çok olan katılımcılarla az olanlar arasında “MSTCRÖ-Geleneksel” puanlarıyla kariyer kararı yetkinliği ilişkisinin yönü veya şiddeti istatistiksel açıdan anlamlı şekilde değişmemektedir ($R^2= .00, F_{(Geleneksel)} = .00, p > .05$).

Şekil 1. MSTCRÖ-Geleneksel ile KKYBÖ İlişkisinde Aile Desteğinin

Aşağıdaki tablo incelendiğinde regresyon modelinde, aile desteğinin MSTCRÖ-Eşitlikçi ve kariyer kararı verme yetkinliği ilişkisinde moderatör role sahip olduğu görülmektedir ($B = 1.39$, $t = 2.3$, $p < .05$). Modelin etki büyüklüğü .24'tür ($R^2 = .24$).

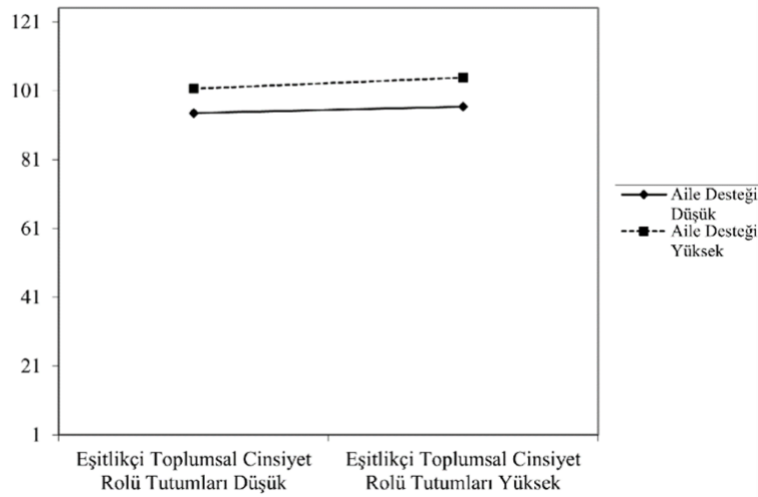
Tablo 6. MSTCRÖ-Eşitlikçi ve KKYBÖ İlişkisinde Aile Desteğinin Rolü

Model	Değişkenler	B	t	std	p	R ²
1	Sabit	94.49	158.22	.59	.00	.24
	MSTCRÖ-Eşitlikçi	1.89	2.6	.72	.00**	
	Aile Desteği	7.09	10.12	.7	.00**	
	MSTCRÖ-Eşitlikçi*Aile Desteği	1.39	2.3	.6	.02**	

Not. MSTCRÖ (Meslek Seçiminde Toplumsal Cinsiyet Rolü Ölçeği); **<.01

Şekil 2'de, aile desteği çok olan katılımcılarda "MSTCRÖ-Eşitlikçi" puanları arttıkça kariyer kararı yetkinliğinin de yükseldiği görülebilmektedir. Aile desteği çok olan katılımcılar, az olanlara kıyasla daha yüksek düzeyde kariyer kararı yetkinliğine sahiplerdir. Moderatör değişken eklenerek yapılan regresyon modeline göre bu farklılaşmalar istatistiksel açıdan anlamlı bulunmuştur ($R^2 = .00$, $F_{(Eşitlikçi)} = 5.32$, $p < .05$).

Şekil 2. MSTCRÖ-Eşitlikçi ile KKYBÖ İlişkisinde Aile Desteğinin Rolü

Kariyer Kararı Verme Yetkinliğinin Cinsiyete Göre İncelenmesine İlişkin Bulgular

Lise öğrencilerinde kariyer kararı verme yetkinliği cinsiyete göre bağımsız gruplar t-testi kullanılarak incelenmiş, Levene homojenlik testinde değerler uygun bulunmuştur ($p > .05$).

Tablo 7. KKÖYBÖ'nün Cinsiyete Göre İncelenmesi

Değişken	Cinsiyet	n	$\bar{X}$	SS	sd	t	p	d
KKYBÖ	Kadın	384	97.51	14.50	689	3.63	.00**	0.27
	Erkek	307	93.37	15.33				

Not. KKYBÖ (Kariyer Kararı Yetkinlik Beklentisi Ölçeği); **<.01

Yukarıdaki tabloda katılımcıların kariyer kararı yetkinliklerinin cinsiyete göre istatistiksel olarak anlamlı biçimde farklılaştığı görülmektedir ($p < .05$). Kadın katılımcıların erkeklere kıyasla kariyer kararı verme yetkinlikleri daha yüksektir. İstatistiksel analizin etki büyüklüğü 0.27 olarak bulunmuştur.

SONUÇ, TARTIŞMA ve ÖNERİLER

Araştırmanın sonuçları incelendiğinde, katılımcıların MSTCRÖ-Geleneksel ve MSTCRÖ-Eşitlikçi puanlarının kariyer kararı yetkinliğini istatistiksel açıdan anlamlı olarak yordadığı görülmektedir. Lise öğrencilerinin MSTCRÖ-Geleneksel puanları arttıkça kariyer kararı yetkinlikleri düşmekteyken MSTCRÖ-Eşitlikçi puanları arttıkça yetkinlikleri de artmaktadır. Literatürde lise öğrencilerinin meslek seçimlerinde cinsiyet rolü tutumlarıyla kariyer kararı yetkinliği arasındaki ilişkiyi inceleyen başka bir çalışmaya ulaşılamamıştır. Kariyer alanında toplumsal cinsiyete dayalı kalıp-yargıları inceleyen araştırmalar bulunmaktadır (Buchanan ve Selmon, 2008; Shin vd., 2019). Bu araştırmalarda örneklem olarak üniversite öğrencileri belirlenmiştir. Dolayısıyla bulguların tartışılmasında bu göz önünde bulundurulmalıdır.

Buchanan ve Selmon (2008)'a göre üniversite öğrencilerinde eşitlikçi cinsiyet rolleri arttıkça kariyer kararı yetkinliği de artmaktadır. Shin vd. (2019), kariyer kararı yetkinliğinin toplumsal cinsiyet kalıp-yargılarıyla kariyer uyumu ilişkisinde aracı rolünü araştırmıştır. Bu rol erkek üniversite öğrencilerinde istatistiksel açıdan anlamlı değilken, kadın katılımcılarda anlamlıdır. Bu çalışma, araştırma sonuçlarına benzer olarak toplumsal cinsiyet rollerine yönelik tutumların kariyer gelişiminde önemine işaret etmektedir. Bir başka çalışma, geleneksel tutumların cinsiyetlere atfedilen hedefler seçmeyle sonuçlandığı ve sonuç beklentilerinin ise kariyer ilgileriyle ilişkisini ortaya koymaktadır (Evans ve Diekman, 2009). "Geleneksel" toplumsal cinsiyet rollerinin; kariyer gelişim sürecinde katılımcıların ilgilerini etkilemesi yönüyle önemli olduğu söylenebilir. İlgilerin, sosyal bilişsel kariyer kuramında kariyer kararı yetkinlik beklentisini yordayan temel bir değişken olduğu (Lent vd., 2002) düşünüldüğünde bireylerin kariyer gelişimlerinde toplumsal cinsiyet rolü tutumlarının etkili olduğu görülmektedir. Bir başka açıdan bakıldığında Matsui vd. (1989), yaptıkları çalışmada toplumun kadınlara ve erkeklere atfettiği 10 meslek grubu belirlemişler ve üniversite öğrencilerinin mesleklere yönelik kariyer kararı yetkinliklerini karşılaştırmışlardır. Erkeklerin yetkinlikleri farklı cinsiyetlere atfedilen meslekler arasında istatistiksel açıdan anlamlı şekilde farklılaşmamakta, kadınlarda toplumun kadınlara atfettiği mesleklerde daha yüksek kariyer yetkinliği görülmektedir. Araştırmacılara göre (Matsui vd., 1989) kadınlar toplumsal olarak erkeklere atfedilen gruplarda çalışan daha az rol-modele sahiptirler. Daha güncel olarak Adachi (2014)'nin çalışmasında katılımcılar toplumsal olarak erkeklere ve kadınlara atfedilen yedi mesleği toplumsal cinsiyet rollerine göre 'erkeksi' ve 'kadınsı' olarak sınıflandırmışlardır. Katılımcıların cinsiyetlerinden bağımsız şekilde toplumsal açıdan erkeksi bulunan meslekleri 'erkeksi' ve kadınsı bulunanları 'kadınsı' olarak nitelendirdiklerini ortaya koymuştur. Araştırmasının ikinci aşamasında sadece kadınlarla çalışılmış ve mesleklere yönelik kalıp-yargılarla ilgili mesleklerde yetkinlikleri arasında toplumsal cinsiyet rollerine yönelik tutumların moderatör etkiye sahip olduğunu bulmuştur. Dolayısıyla toplumsal cinsiyet rolü tutumlarının kalıp-yargıların yetkinliği yordamasında belirleyici olduğu söylenebilir. Ayrıca Evans ve Diekman (2009)'ın çalışmasında toplumsal cinsiyet rolü tutumlarının ilgileri yordadığı bulgusu dikkate alınarak bu araştırmada da benzer bir mekanizma ile toplumsal cinsiyet rolü tutumlarının kariyer kararı yetkinliğini yordadığı belirtilebilir.

Katılımcıların MSTCRÖ-Geleneksel ve kariyer kararı yetkinliği ilişkisinde aile desteği moderatör rolde değilken, MSTCRÖ-Eşitlikçi ve kariyer kararı yetkinliği ilişkisinde bu rol istatistiksel açıdan anlamlı bulunmuştur. Alandaki çalışmalar incelendiğinde aile desteğinin cinsiyet rolleriyle ilişkili olduğunu gösteren araştırmalara rastlanmaktadır (Adachi, 2014; Lawson vd., 2015). İncelenen çalışmalara dayanarak katılımcıların geleneksel cinsiyet rolü tutumları arttıkça ailelerinin çocuklarından beklentilerinin de daha yüksek oranda toplumun katılımcıların cinsiyetlerine atfedilen meslekler olabileceği düşünülmüştür. Jacobs vd. (2006) araştırmalarında, ebeveynlerin çocuklarından cinsiyetlerine atfedilen mesleklere sahip olmalarını

beklediklerini bulmuşlardır. Ayrıca bu beklentinin çocukların kendilerinden beklentileriyle ilişkili olduğunu ve daha sonrasında yetişkinlikte yaptıkları seçimleri yordadığını ortaya koymuşlardır. Destekleyen şekilde Larson ve Wilson'a (1998) göre benliğin farklılaşmasının aksini karşılayan benlik kaynaşması; beliren yetişkinlerde kariyer kararı verme problemleriyle ilişkilidir. Sonuç olarak lise öğrencilerinde de geleneksel toplumsal cinsiyet tutumu düzeyleri arttıkça benlik kaynaşması yaşamaları ve ailelerinin beklentilerini farklılaşmadan benimsemeleri sonucu aile desteğinden bağımsız olarak kariyer kararı yetkinliklerinin düşeceği yorumu yapılabilir.

Lise öğrencilerinde ailelerin meslek seçmeye yönelik desteklerinin toplum açısından kendi cinsiyetlerine atfedilmeyen meslekleri seçmelerinde etkili olduğu görülmektedir. Bu sonuçla ilgili olarak Marks vd. (2009); cinsiyet rollerinin aile türleriyle ilişkisi çalışmışlar, orta sınıf ve Amerikalı aileleri üç grupta toplamışlardır: 'eşitlikçi ebeveyn ve çocuklar', 'geleneksel ebeveyn ve çocuklar' ile 'geleneksel ebeveyn ve eşitlikçi çocuklar'. Benzer şekilde, katılımcı lise öğrencilerinin de MSTCRÖ-Eşitlikçi puanları arttıkça kariyer kararı vermede daha eşitlikçi tutumlara sahip oldukları, eğer aileler aynı tutumlardaysa, rol modellerin de etkisiyle, aile desteğinin cinsiyet rolleriyle kariyer kararı yetkinliği arasındaki ilişkiyi güçlendirdiği söylenebilir. Bir başka açıdan Flores ve O'Brien (2002); feminist görüşlerin ve aile desteğinin kadın üniversite öğrencilerinde kariyer hedeflerini olumlu yönde etkilediğini ortaya koymuşlardır. Araştırmacılara göre feminist görüşlere sahip olmakla toplum tarafından geleneksel algılanmayan mesleki ilgileri olmak istatistiksel açıdan anlamlı olarak ilişkilidir. Song (2001) ise annelerle sağlıklı bir iletişime sahip olmayla, geleneksel olmayan toplumsal cinsiyet rolü tutumlarına sahip olmanın kariyer hedeflerini yordamada etkili olduğunu saptamıştır. Sonuç olarak "Eşitlikçi" cinsiyet rolü tutumlarının artmasının toplum tarafından geleneksel olarak cinsiyetlere atfedilmeyen mesleklere yönelik ilgiyi artırdığı düşünülebilir. Bu açıklama Lent ve diğerlerinin (1994) karar verme modeliyle de desteklenmektedir. Türkiye'de yapılan aile desteğinin kariyer gelişiminde olumlu role sahip olduğu çalışmalar da vardır (Güneş, 2015; Şeker ve Kaya, 2018).

Araştırmanın bir başka sonucu katılımcıların kariyer kararı yetkinliklerinin cinsiyete göre farklılaşmasının istatistiksel açıdan anlamlı olmasıdır. Kız öğrencilerin kariyer kararı yetkinlikleri erkeklere göre daha yüksektir. Kariyer kararı yetkinliğinin cinsiyete göre incelendiği diğer çalışmalarda farklılaşan sonuçlar vardır. Üniversite öğrencilerinden oluşan örneklemin kariyer kararı yetkinlikleri cinsiyete göre istatistiksel açıdan anlamlı bir fark göstermemektedir (Kılıç, 2018). Üniversite (Kırdök ve Alibekiroğlu, 2016) ve lise öğrencileri (Şeker, 2013) örnekleminde yapılmış başka araştırmalar da vardır. Ortaokul örnekleminde ise erkeklerin kızlara kıyasla "Mesleki Bilgi Toplama" ve "Gerçekçi Plan Yapma" boyutlarında daha yüksek puanlar aldıkları; görülmüştür (Akdeniz, 2009). Bu çalışmada "Kendini ve Meslekleri Doğru Şekilde Değerlendirme" boyutunda istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılaşma yoktur. Ulaş-Kılıç vd. (2020)'a göre ise ortaokulda kızlar erkeklerden istatistiksel açıdan anlamlı olarak yüksek kariyer kararı yetkinliğine sahiptirler. Lise örnekleminde Bozgeyikli vd. (2009) kariyer kararı yetkinliğinin erkek öğrencilerde kadınlara kıyasla daha yüksek olduğunu ortaya koymuşlardır. Yurtdışında yapılan bir araştırmada Gianakos (2001) da kadın üniversite öğrencilerinin mesleklere yönelik bilgi toplama ve planlama yetkinliklerinin erkek katılımcılara kıyasla daha yüksek olduğunu ve kariyer kararı yetkinliğinin kadınlarda erkeklere kıyasla daha yüksek düzeyde olduğunu ortaya koymuştur. Bunların yanı sıra ırk ve cinsiyetin kariyer kararı yetkinliğiyle ilişkisini inceledikleri araştırmalarında Buchanan ve Selmon (2008), eşitlikçi olmanın kariyer kararı yetkinliğini yordadığını ve bu sonucun beyaz erkek kategorisi dışındaki tüm gruplar için (Afro-Amerikan erkek, Beyaz kadın ve Afro-Amerikan kadın) istatistiksel açıdan anlamlı sonuç verdiğini ortaya koymuşlardır. Bu sonucu araştırmacılar, katılımcıların annelerinin çalışma hayatına katılımı ve rol modellerin etkisiyle

açıklamaktadırlar. Mevcut araştırmada da sonuçların lise öğrencilerinin anne eğitim düzeyleri ve çalışıp çalışmama durumları rol oynamış olabilir. Sonuç olarak kadın katılımcıların toplumsal açıdan kendi cinsiyetlerine atfedilen mesleklerde hedefler seçmiş oldukları düşünülmektedir. Betz ve Hackett'a (1981) göre cinsiyet rollerine uygun toplumsallaşma kariyer kararı yetkinliğini mesleki ilgilere göre farklılaştırmaktadır. Destekleyen şekilde kariyer kararı yetkinliği ile sonuç beklentilerinin ilişkili olduğu çalışmalar da vardır (Gürpınar vd., 2021; Metheny ve McWhirter, 2008).

Araştırma sonuçlarına göre meslek seçmede cinsiyet rollerine yönelik tutumların lise öğrencilerinin kariyerlerine yönelik kendilerine duydukları inancı etkilediği görülmektedir. Öğrencilerin ailelerini rol model aldıkları yanı sıra ergenlik döneminin ebeveynlerden farklılaşma dönemi olduğu göz önünde bulundurulmalıdır. Bu süreç toplumsal cinsiyet rollerinden etkilenmektedir. Toplumsal cinsiyet rolleri meslek seçmede mesleki ilgileri belirleyici olması yönüyle desteklenmelidir. Öte yandan araştırmanın sınırlılığı olarak çalışma grubunun Türkiye'de sosyoekonomik düzey açısından farklılaşmanın yoğun olduğu İstanbul'da yaşayan lise öğrencilerinden seçilmesi gösterilebilir. Araştırma problemlerinin Türkiye'nin farklı illerinden lise öğrencileriyle ve farklı ülkelerde farklı kültürlerle çalışılması önerilebilir. Ayrıca araştırmada katılımcılar lise öğrencileriyle sınırlandırılmıştır. Farklı yaş gruplarında araştırma yinelenebilir. Araştırmanın bir diğer sınırlılığı verilerin sadece öğrencilerin kendilerinden bilgi edinilerek toplanmasıdır. İlerleyen süreçte ebeveynlerden veri toplanabilir. Kız öğrencilerin kariyer kararı yetkinliklerinin erkeklere kıyasla yüksek olmasıyla ilgili anne eğitim düzeyleri ve çalışma durumları; mesleki ilgiler ve sonuç beklentileriyle çalışmanın tekrar ele alınabileceği düşünülmektedir. Ayrıca liselerde görev yapan uygulayıcılar öğrencilerini mesleklerde toplumsal cinsiyet hakkında bilgilendirmeli, öğrencilerin meslek seçmede ilgi, yetenek ve değerlerinin önemli olduğunu ve toplum tarafından cinsiyetlerine atfedilen meslek alanlarını seçmek zorunda olmadıklarını anlamalarını sağlayabilir. Ailelere yönelik meslek seçmede aile desteğinin önemine vurgu yapan aile seminerleri, grupla psikolojik danışma uygulamaları, psikoeğitimler düzenlenmelidir. Psikolojik danışmanların öğrencilere yetenekler, ilgiler ve değerlerle kişilik özelliklerini kavramalarında yardımcı olmalarının meslek seçimini belirleyen faktörleri değerlendirme açısından yararlı olacağı düşünülmektedir.

KAYNAKÇA

- Abe, E., Chikoko, V., & Lubinga, S. N. (2021). The link between career outcomes expectancy and career decision-making self-efficacy of STEM students in a South African university. *Perspectives in Education*, 39(2), 52-66. <http://dx.doi.org/10.18820/2519593X/pie.v39.i2.5>
- Adachi, T. (2014). Occupational gender stereotypes among university students: Their relationships with self-efficacy and gender role attitudes. *Japan Association of Industrial/Organizational Psychology Journal*, 27(2), 87-100. <https://www.jaiop.jp/en/journal/1179.html>
- Aiken, L.S., West, S.G. and Reno, R.R. (1991), *Multiple Regression: Testing and Interpreting Interactions*, Sage.
- Akdeniz, S. (2009). *Ergenlerin meslek kararı verme yetkinlik algılarının, algılanan ana-baba tutumu ve bazı özellik nitelikleri açısından incelenmesi* (Tez No. 234866) [Yüksek lisans tezi, Selçuk Üniversitesi]. YÖK Tez Merkezi. <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp>
- Akosah-Twumasi, P., Emeto, T. I., Lindsay, D., Tsey, K., & Malau-Aduli, B. S. (2018). A systematic review of factors that influence youths career choices—the role of culture. *Frontiers in Education*, 58(3). <https://doi.org/10.3389/feduc.2018.00058>
- Albayrak, A. S. (2005). Çoklu doğrusal bağlantı halinde en küçük kareler tekniğinin alternatifi yanlı tahmin teknikleri ve bir uygulama. *Uluslararası Yönetim İktisat ve İşletme Dergisi*, 1(1), 105-126. <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/1145351>

- Arnett, J. J. (2001). Conceptions of the transition to adulthood: Perspectives from adolescence through midlife. *Journal of Adult Development*, 8, 133-143. <https://doi.org/10.1023/A:1026450103225>
- Aşık, G., & Akgül, H. (2022). Üniversite öğrencilerinin kariyer stresleri, kariyer kararında ailenin etkisi ve kariyer kararı verme yetkinlik algıları arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Van Yüzyüncü Yıl Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 19(1), 192-212. <https://doi.org/10.33711/yyuefd.1083796>
- Bacanlı, F., & Sürücü, M. (2006). İlköğretim 8. sınıf öğrencilerinin sınav kaygıları ve karar verme stilleri arasındaki ilişkilerin incelenmesi. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi*, 45(45), 7-35. <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/108348>
- Bandura, A. (1977). Self-efficacy: Toward a unifying theory of behavioral change. *Psychological Review*, 84(2), 191-215. <https://psycnet.apa.org/doi/10.1037/0033-295X.84.2.191>
- Bandura, A. (1986). The explanatory and predictive scope of self-efficacy theory. *Journal of Social and Clinical Psychology*, 4(3), 359-373. <http://dx.doi.org/10.1521/jscp.1986.4.3.359>
- BarNir, A., Watson, W. E., & Hutchins, H. M. (2011). Mediation and moderated mediation in the relationship among role models, self-efficacy, entrepreneurial career intention, and gender. *Journal of Applied Social Psychology*, 41(2), 270-297. <https://doi.org/10.1111/j.1559-1816.2010.00713.x>
- Betz, N. E., & Hackett, G. (1981). The relationship of career-related self-efficacy expectations to perceived career options in college women and men. *Journal Of Counseling Psychology*, 28(5), 399. <https://psycnet.apa.org/doi/10.1037/0022-0167.28.5.399>
- Betz, N. E., & Klein, K. L. (1996). Relationships among measures of career self-efficacy, generalized self-efficacy, and global self-esteem. *Journal of Career Assessment*, 4(3), 285-298. <https://doi.org/10.1177/106907279600400304>
- Betz, N. E., & Luzzo, D. A. (1996). Career assessment and the career decision-making self-efficacy scale. *Journal of Career Assessment*, 4(4), 413-428. <https://psycnet.apa.org/doi/10.1177/106907279600400405>
- Blustein, D. L. (1989). The role of career exploration in the career decision making of college students. *Journal of College Student Development*, 30(2), 111-117. <https://psycnet.apa.org/record/1989-31337-001>
- Bozgeyikli, H., Doğan, H., & Işıklar, A. (2010). Üstün yetenekli öğrencilerin mesleki olgunluk düzeyleri ile algıladıkları sosyal destek düzeyleri arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 1(28), 133-149. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/erusosbilder/issue/23762/253271>
- Buchanan, T., & Selmon, N. (2008). Race and gender differences in self-efficacy: Assessing the role of gender role attitudes and family background. *Sex Roles*, 58(11), 822-836. <https://psycnet.apa.org/doi/10.1007/s11199-008-9389-3>
- Carpenter, P., & Foster, B. (1977). The career decisions of student teachers. *Education Research and Perspectives Anct Australian Journal of Higher Education Nedlands*, 4(1), 23-33. <https://search.informit.org/doi/10.3316/ielapa.780508275>
- Chen, S., Chen, H., Ling, H., & Gu, X. (2021). How do students become good workers? Investigating the impact of gender and school on the relationship between career decision-making self-efficacy and career exploration. *Sustainability*, 13(14), 7876. <https://doi.org/10.3390/su13147876>
- Choi, B. Y., Park, H., Yang, E., Lee, S. K., Lee, Y., & Lee, S. M. (2012). Understanding career decision self-efficacy: A meta-analytic approach. *Journal of Career Development*, 39(5), 443-460. <https://doi.org/10.1177/0894845311398042>
- Chuang, N. K., Lee, P. C., & Kwok, L. (2020). Assisting students with career decision-making difficulties: Can career decision-making self-efficacy and career decision-making profile help?. *Journal of Hospitality, Leisure, Sport & Tourism Education*, 26, 100235. <https://doi.org/10.1016/j.jhlste.2019.100235>

- Chung, Y. B. (2002). Career decision-making self-efficacy and career commitment: Gender and ethnic differences among college students. *Journal of Career Development, 28*(4), 277-284. <https://doi.org/10.1023/A:1015146122546>
- Duru, H. (2019). Lise öğrencilerinin mesleki olgunlukları, kariyer kararı verme güçlükleri ve kariyer kararı verme öz yetkinlikleri arasındaki ilişkilerin incelenmesi [Doktora tezi, Uludağ Üniversitesi]. Yök Tez Merkezi.
- Eryılmaz, A., & Kara, A. (2018). Öğretmen adaylarının kariyer uyumlulukları: Kariyer kararı yetkinlik beklentisi ve kariyer engelleri açısından incelenmesi. *International Online Journal of Educational Sciences, 10*(2). <https://doi.org/10.15345/iojes.2018.02.016>
- Eşkisu, M., Ağırkan, M., & Haspolat, N. K. (2018). Üniversite öğrencilerinin psikolojik yardım aramaya ilişkin kendini damgalama tutumları ile bilişsel-davranışsal kaçınma düzeyleri arasındaki ilişki. *Anemon Muş Alparslan Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 6*(STEMES'18), 63-71. <https://doi.org/10.18506/anemon.463839>
- Evans, C. D., & Diekman, A. B. (2009). On motivated role selection: Gender beliefs, distant goals, and career interest. *Psychology of Women Quarterly, 33*(2), 235-249. <https://doi.org/10.1111/j.1471-6402.2009.01493.x>
- Field, A. (2013). *Discovering statistics using IBM SPSS statistics*. Sage.
- Flores, L. Y., & O'brien, K. M. (2002). The career development of Mexican American adolescent women: A test of social cognitive career theory. *Journal of Counseling Psychology, 49*(1), 14. <https://psycnet.apa.org/doi/10.1037/0022-0167.49.1.14>
- Gianakos, I. (2001). Predictors of career decision-making self-efficacy. *Journal of Career Assessment, 9*(2), 101-114. <https://doi.org/10.1177/106907270100900201>
- Glessner, K., Rockinson-Szapkiw, A. J., & Lopez, M. L. (2017). "Yes, I can": Testing an intervention to increase middle school students' college and career self-efficacy. *The Career Development Quarterly, 65*(4), 315-325. <https://doi.org/10.1002/cdq.12110>
- Gökcan, M. & Büyükgöze Kavas, A. (2018). Meslek seçiminde toplumsal cinsiyetin rolü: Bir ölçek geliştirme çalışması. *Kariyer Psikolojik Danışmanlığı Dergisi, 1*(1), 48-67.
- Gushue, G. V., & Whitson, M. L. (2006). The relationship among support, ethnic identity, career decision self-efficacy, and outcome expectations in African American high school students: Applying social cognitive career theory. *Journal of Career Development, 33*(2), 112-124. <https://doi.org/10.1177/0894845306293416>
- Gushue, G. V., Scanlan, K. R., Pantzer, K. M., & Clarke, C. P. (2006). The relationship of career decision-making self-efficacy, vocational identity, and career exploration behavior in African American high school students. *Journal of Career Development, 33*(1), 19-28. <https://doi.org/10.1177/0894845305283004>
- Gün, G. (2018). Örgüt kültürü tiplerinin kariyer tatminine etkisinde lider-üye etkileşiminin aracılık etkisi: Tekstil işletmelerinde bir uygulama. *Sosyal Ekonomik Araştırmalar Dergisi, 35*(1), 78-97. <https://doi.org/10.30976/susead.348253>
- Güneş, A., & Bacanlı, F. (2020). Kariyere İlişkin Ebeveyn Desteği Ölçeği'nin Türk ortaokul öğrencilerine uyarlanması. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi, 18*(2), 733-756. <https://doi.org/10.37217/tebd.686875>
- Gürpınar, A. C., Emül, B., & Siyez, D. M. (2021). Öğretmen adaylarında kariyer yetkinlik beklentisi ve mesleki sonuç beklentisi: Kariyer stresinin aracı rolü. *IBAD Sosyal Bilimler Dergisi, 10*(1), 220-237. <https://doi.org/10.21733/ibad.852211>
- Hair, J. F., Black, W. C., Babin, B. J., & Anderson, R. E. (2010). *Multivariate data analysis*. New Jersey: Pearson Prentice Hall.
- Howell, D. C. (2012). *Statistical methods for psychology*. Cengage Learning.
- Jacobs, J. E., Chhin, C. S., & Bleeker, M. M. (2006). Enduring links: Parents' expectations and their young adult children's gender-typed occupational choices. *Educational Research and Evaluation, 12*(4), 395-407. <https://doi.org/10.1080/13803610600765851>

- Kağıtçıbaşı, Ç. (2006). *Theoretical perspectives on family change*. Cambridge University Press.
- Kara, A. & Altınsoy, F. (2020). Lise öğrencilerinde kariyer kararı yetkinlik beklentisinin bireysel yönü: kişilik özellikleri ve benlik saygısı. *Akademik Bakış Uluslararası Hakemli Sosyal Bilimler Dergisi, (özel sayı)*, 165-177. <http://www.akademikbakis.org/>
- Kılıç, Ö. U. (2018). Üniversite son sınıf öğrencilerinin kariyer kararı verme yetkinliği düzeylerini etkileyen değişkenler. *OPUS Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi, 9(16)*, 248-275. <https://doi.org/10.26466/opus.462704>
- Kırdök, O., & Alibekiroğlu, P. B. (2016). Üniversite öğrencilerinde psikolojik doğum sırası ve yaşam doyumunun kariyer kararı yetkinlik beklentisini yordama gücünün incelenmesi. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi, 9(47)*, 497-503. www.sosyalarastirmalar.com
- Koumoundourou, G., Tsaousis, I., & Kounenou, K. (2011). Parental influences on Greek adolescents' career decision-making difficulties: The mediating role of core self-evaluations. *Journal of Career Assessment, 19(2)*, 165-182. <https://doi.org/10.1177/1069072710385547>
- Lawson, K. M., Crouter, A. C., & McHale, S. M. (2015). Links between family gender socialization experiences in childhood and gendered occupational attainment in young adulthood. *Journal of Vocational Behavior, 90*, 26-35. <https://doi.org/10.1016/j.jvb.2015.07.003>
- Larson, J. H., & Wilson, S. M. (1998). Family of origin influences on young adult career decision problems: A test of Bowenian theory. *American Journal of Family Therapy, 26(1)*, 39-53. <https://doi.org/10.1080/01926189808251085>
- Lease, S. H. (2003). Testing a model of men's nontraditional occupational choices. *The Career Development Quarterly, 51(3)*, 244-258. <https://doi.org/10.1002/j.2161-0045.2003.tb00605.x>
- Lent, R. W., Brown, S. D., & Hackett, G. (1994). Toward a unifying social cognitive theory of career and academic interest, choice, and performance. *Journal of Vocational Behavior, 45(1)*, 79-122. <https://doi.org/10.1006/jvbe.1994.1027>
- Lent, R. W., Brown, S. D., & Hackett, G. (2002). Social cognitive career theory. *Career Choice and Development, 4(1)*, 255-311.
- Lent, R. W., Brown, S. D., Sheu, H. B., Schmidt, J., Brenner, B. R., Gloster, C. S., & Treistman, D. (2005). Social cognitive predictors of academic interests and goals in engineering: Utility for women and students at historically black universities. *Journal of Counseling Psychology, 52(1)*, 84. <https://psycnet.apa.org/doi/10.1037/0022-0167.52.1.84>
- Liu, Y. H., Lou, S. J., & Shih, R. C. (2014). The investigation of STEM self-efficacy and professional commitment to engineering among female high school students. *South African Journal of Education, 34(2)*, 1-15. <https://hdl.handle.net/10520/EJC153692>
- Matsui, T., Ikeda, H., & Ohnishi, R. (1989). Relations of sex-typed socializations to career self-efficacy expectations of college students. *Journal of Vocational Behavior, 35(1)*, 1-16. [https://doi.org/10.1016/0001-8791\(89\)90044-4](https://doi.org/10.1016/0001-8791(89)90044-4)
- Marks, J. L., Lam, C. B., & McHale, S. M. (2009). Family patterns of gender role attitudes. *Sex Roles, 61(3)*, 221-234. <https://doi.org/10.1007/s11199-009-9619-3>
- Mendez, L. M. R., & Crawford, K. M. (2002). Gender-role stereotyping and career aspirations: A comparison of gifted early adolescent boys and girls. *Journal of Secondary Gifted Education, 13(3)*, 96-107. <https://doi.org/10.4219/jsge-2002-375>
- Metheny, J., & Mcwhirter, E. H. (2013). Contributions of social status and family support to college students' career decision self-efficacy and outcome expectations. *Journal of Career Assessment, 21(3)*, 378-394. <https://doi.org/10.1177/1069072712475164>
- Mert, A., Duman, A. E., & Kahraman, M. (2019). Ortaöğretim öğrencilerinde kariyer karar verme öz-yeterliğinin yordayıcıları olarak benlik saygısı ve algılanan sosyal destek. *Yüzüncü Yıl Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 16(1)*, 594-619. <http://dx.doi.org/10.23891/efdyu.2019.183>
- Mertler, C. A., & Vannatta, R. A. (2005). *Advanced and multivariate statistical methods: Practical application and interpretation*. Pyrczak, Los Angeles. <https://doi.org/10.4324/9781003047223>

- Mutlu, T. (2011). Lise öğrencilerinde kariyer kararı verme güçlükleri. [Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi]. <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp>
- Nauta, M. M., & Kahn, J. H. (2007). Identity status, consistency and differentiation of interests, and career decision self-efficacy. *Journal of Career Assessment*, 15(1), 55-65. <https://doi.org/10.1177/1069072705283786>
- Nota, L., Ferrari, L., Solberg, V. S. H., & Soresi, S. (2007). Career search self-efficacy, family support, and career indecision with Italian youth. *Journal of Career Assessment*, 15(2), 181-193. <https://doi.org/10.1177/1069072706298019>
- Öztemel, K. (2012). Kariyer kararsızlığı ile mesleki karar verme öz yetkinlik ve kontrol odağı arasındaki ilişkiler. *Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 32(2), 459-477.
- Özyürek, R. (2002). Kız ve erkek on birinci sınıf öğrencilerinin kariyer yetkinlik beklentisi, kariyer seçenekleri zenginliği, akademik performans ve yetenekleri arasındaki ilişkiler. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 2(17), 19-32. <https://doi.org/10.17066/pdrd.10790>
- Patton, W., & Creed, P. (2007). The relationship between career variables and occupational aspirations and expectations for Australian high school adolescents. *Journal of Career Development*, 34(2), 127-148. <https://doi.org/10.1177/0894845307307471>
- Park, I. J., Kim, M., Kwon, S., & Lee, H. G. (2018). The relationships of self-esteem, future time perspective, positive affect, social support, and career decision: A longitudinal multilevel study. *Frontiers in Psychology*, 9. <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2018.00514>
- Piaget, J. (1977). *The development of thought: Equilibration of cognitive structures*. (Trans A. Rosin). Viking.
- Polat, M., Dursun, B. A., Dik, E., & Gür, O. (2021). Lise öğrencilerinin meslek seçimini etkileyen faktörler. *Dicle Üniversitesi Ziya Gökalp Eğitim Fakültesi Dergisi*, (39), 14-23. <http://dx.doi.org/10.14582/DUZGEF.2021.163>
- Ryan, R. M., & Deci, E. L. (2000). Intrinsic and extrinsic motivations: Classic definitions and new directions. *Contemporary Educational Psychology*, 25(1), 54-67. <https://doi.org/10.1006/ceps.1999.1020>
- Sampson Jr, J. P., Peterson, G. W., Lenz, J. G., Reardon, R. C., & Saunders, D. E. (1998). The design and use of a measure of dysfunctional career thoughts among adults, college students, and high school students: The career thoughts inventory. *Journal of Career Assessment*, 6(2), 115-134. <https://doi.org/10.1177/106907279800600201>
- Sawitri, D. R., Creed, P. A., & Zimmer-Gembeck, M. J. (2014). Parental influences and adolescent career behaviours in a collectivist cultural setting. *International Journal for Educational and Vocational Guidance*, 14(2), 161-180. <https://doi.org/10.1007/s10775-013-9247-x>
- Schumacker, E., & Lomax, G. (2016). *A beginner's guide to structural equation modelling* (4th ed.). Routledge, New York. <https://doi.org/10.4324/9780203851319>
- Shin, Y. J., Lee, E. S., & Seo, Y. (2019). Does traditional stereotyping of career as male affect college women's, but not college men's, career decision self-efficacy and ultimately their career adaptability?. *Sex Roles*, 81(1), 74-86. <https://doi.org/10.1007/s11199-018-0976-7>
- Spierings, N. (2015). Gender equality attitudes among Turks in Western Europe and Turkey: The interrelated impact of migration and parents' attitudes. *Journal of Ethnic and Migration Studies*, 41(5), 749-771. <https://doi.org/10.1080/1369183X.2014.948394>
- Song, H. (2001). The mother-daughter relationship as a resource for Korean women's career aspirations. *Sex Roles*, 44(1), 79-97. <https://doi.org/10.1023/A:1011089917392>
- Şeker, G. (2013). Lise öğrencilerinde meslek kararı verme yetkinliği ve kariyer denetim odağının incelenmesi [Yüksek lisans tezi, Ankara Üniversitesi]. Yök Tez Merkezi.
- Şeker, G., & Kaya, A. (2018). Lise öğrencilerinin meslek seçiminde aile desteği: Bir ölçek geliştirme çalışması. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 8(49), 157-171.
- Tabachnik, B. G., & Fidell, L. S. (2013). *Using multivariate statistics* (6th ed.). USA: Pearson. <https://lccn.loc.gov/2017040173>

- Taylor, K. M., & Popma, J. (1990). An examination of the relationships among career decision-making self-efficacy, career salience, locus of control, and vocational indecision. *Journal of Vocational Behavior*, 37(1), 17-31. [https://doi.org/10.1016/0001-8791\(90\)90004-L](https://doi.org/10.1016/0001-8791(90)90004-L)
- Turner, S., & Lapan, R. T. (2002). Career self-efficacy and perceptions of parent support in adolescent career development. *The Career Development Quarterly*, 51(1), 44-55. <https://doi.org/10.1002/j.2161-0045.2002.tb00591.x>
- Turner, S. L., Steward, J. C., & Lapan, R. T. (2004). Family factors associated with sixth-grade adolescents' math and science career interests. *The Career Development Quarterly*, 53(1), 41-52. <https://doi.org/10.1002/j.2161-0045.2004.tb00654.x>
- Uitto, A. (2014). Interest, attitudes and self-efficacy beliefs explaining upper-secondary school students' orientation towards biology-related careers. *International Journal of Science and Mathematics Education*, 12, 1425-1444. <https://doi.org/10.1007/s10763-014-9516-2>
- Ulaş-Kılıç, Ö., Peila-Shuster, J. J., Demirtas-Zorbaz, S., & Kızıldağ, S. (2020). Career decision-making self-efficacy of young adolescent students in Turkey. *International Journal of School & Educational Psychology*, 8(sup1), 38-48. <https://doi.org/10.1080/21683603.2018.1552220>
- Yeşilyaprak, B. (2019). Türkiye'de mesleki rehberlik ve kariyer danışmanlığı hizmetleri: güncel durum ve öngörüler. *Kariyer Psikolojik Danışmanlığı Dergisi*, 2(2), 73-102.

Extended Abstract

Introduction: Career decision self-efficacy is a frequently researched topic in the literature. In their meta-analysis study conducted by examining 34 studies identified from articles published 1983 to 2008, Choi et al. (2012) found that career decision self-efficacy didn't differ according to gender. On the other hand, it is thought that interests may differ depending on the gender roles assigned to sexes (Matsui vd., 1989). Besides to gender roles, that more collectivist than West societies country, in Turkey, it is thought individual's career decision self-efficacy is more associated with family support. There are more studies in the literature supported that opinion (Metheny and McWhirter, 2013; Nota et al., 2007). The aim of the study is to examine how effects family support perceived in choice of the occupation, between in the association that gender roles in choice of occupation and career decision self-efficacy in high school students. Likewise, another aim in the study is examine to whether career decision self-efficacy differs by sexes of the students. Research questions are presented in the next part:

1. Do gender role attitudes in career choice among high school students predict career decision self-efficacy?
2. Does family support play a moderating role in the relationship between gender role attitudes in career choice and career decision self-efficacy in high school students?
3. Does career decision self-efficacy in high school students differ according to gender?

Method: The study group of the research, in which the convenient sampling method was used, consisted of 691 high school students living in İstanbul. 384 of the participants are women and 307 are men. Data was collected with Personal Information Form, Gender Role Attitudes in the Choice of Occupation Scale (GRACOS), Family Support in the Choices of Occupation Form (FSCOF) and Career Decision Self-Efficacy Scale-Short Form (CDSES-SF). In the research, simple regression analysis was performed for the problem of "Do gender role attitudes in career choice among high school students predict career decision self-efficacy?". The sub-problem of how high school student's family support perceived in the choice of occupation effects the association between gender roles in the choice

of occupation and career decision self-efficacy was examined by adding the family support variable as a moderator to the regression model. Independent samples t-test was used to determine whether the career decision self-efficacies of high school students showed a statistically significant difference according to gender, which is the third sub-problem of the research. After the analyses, effect sizes were calculated for the findings that were found to be statistically significant.

Results: Participants' traditional gender role attitudes in their career choices predict their career decision-making self-efficacies in a statistically significant and negative way ($\beta=-.37$, $t=-5.46$; $p<.05$), and this variable accounts for approximately 4% of the variance in CDESES scores. Participants' egalitarian gender role attitudes in their career choices predicted their career decision-making self-efficacies in a statistically significant and positive way ($\beta=1.32$, $t=10.33$; $p<.05$), and this variable accounted for approximately 13% of the variance in CDESES scores. The findings of the regression analysis with the moderating variable show that perceived family support does not have a moderating effect on the relationship between traditional gender role attitudes and career decision self-efficacy ($B=-.67$, $t=-1.08$, $p>.05$); it is observed that perceived family support has a moderating effect on the relationship between egalitarian gender role attitudes and career decision self-efficacy ($B= 1.39$, $t=2.3$, $p<.05$). Women have higher career decision-making self-efficacies than men. The effect size was found to be 0.27.

Discussion & Conclusion: Traditional and egalitarian gender role attitudes are associated with career decision self-efficacies. It is thought that this relationship occurs through internalization of attitudes regarding gender roles through observation and modeling. In cases where students' traditional gender role attitudes are high, it can be thought that families' expectations from children may be more about occupations traditionally attributed to their gender. It can be said that the rise of egalitarian gender role attitudes has increased the interest in non-traditional occupations. Additionally, it may be thought that the education level and employment status of the mothers of high school students may have played a role in the findings obtained in the current study, but this should be addressed in a new study. On the other hand, the findings can be explained by the fact that the female students of the participants set career goals that are attributed to their gender by society. The problems of the research were addressed to high school students from different regions of Turkey and to different study groups; it is possible to work with across countries and cultures. In future studies, maternal education levels and employment status; vocational interests and outcome expectations may be addressed. Additionally, psychological counselors working in high schools can inform students that they can choose occupations that are not attributed to their gender. School psychological counselors can support students in establishing the relationship between vocational interests, abilities, values, and personality traits, and they can plan and implement activities for families that will raise awareness of gender roles in career choice.

Yazarlar Hakkında / About Authors

Elif Gök. Uzman Psikolojik Danışman, Akdeniz Üniversitesi, Antalya, Türkiye. gokelif95@gmail.com
Psychological Counselor M.A., Akdeniz University, Antalya, Turkey. gokelif95@gmail.com

Filiz Bilge. Profesör, Hacettepe Üniversitesi, Ankara, Türkiye. fibilge@gmail.com
Professor, Hacettepe University, Ankara, Turkey. fibilge@gmail.com

Yazar Katkıları / Authors contributions

Çalışmaya Elif GÖK'ün katkısı %55, Prof. Dr. Filiz BİLGE'nin katkısı %45'tir.
Elif GÖK contributed 55% and Prof. Dr. Filiz BİLGE contributed 45% to the study.

Çıkar Çatışması / Conflict of Interest

Yazarlar tarafından çıkar çatışmasının olmadığı rapor edilmiştir.
No conflict of interest was reported by the authors.

Fonlama / Funding

Herhangi bir fon desteği alınmamıştır.
No funding support was received.

Not / Author Note

Çalışma Elif Gök (2022)'ün yüksek lisans tezinden üretilmiştir.
The study is based on Elif Gök's (2022) master dissertation.

Etik Bildirim / Ethical Statement

Bu çalışma, Hacettepe Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Etik Kurul Kararı, 01.10.2019 tarih ve 35853172-300-E.00000802593 sayılı kararı ile araştırma için etik onayı alınmıştır.

This study received ethical approval for the research with the decision of Hacettepe University Institute of Educational Sciences Ethics Committee, dated 01.10.2019 and numbered 35853172-300-E.00000802593.

Etik Kurul Adı: Hacettepe Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Etik Kurulu

Onay Tarihi: 01/10/2019

Onay Belge Numarası: 35853172-300

ORCID

Elif Gök. 0000-0003-4401-0860

Filiz Bilge. 0000-0001-7502-3846